Політичні інститути та процеси

УДК 329.2:316.77:355.02

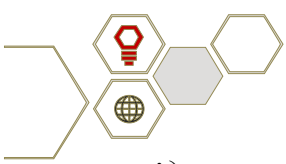
DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16617071>**Онтологічний статус політичної комунікації в сучасній політичній системі****Постол Олена Євгенівна**

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології та загальноправових дисциплін
Національного університету «Запорізька політехніка»,
вул. Університетська, 64, Запоріжжя, Запорізька область,
69063, Україна,
E-mail: elevpostol2017@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-4603-8955>

Прийнято: 18.07.2025 | Опубліковано: 29.07.2025

***Анотація.** У статті здійснено політологічний аналіз онтологічного статусу політичної комунікації в структурі сучасної політичної системи. Доведено, що політична комунікація не є другорядним інструментом влади або простим каналом передачі інформації, а виступає фундаментальною формою політичного буття, яка забезпечує існування, самовідтворення та трансформацію політичного порядку в умовах інформаційної доби. У межах дослідження застосовано міждисциплінарну методологію, що охоплює системний, кібернетичний, феноменологічний та постструктуралістський підходи, які дозволяють розглядати комунікацію як складний символічно-дискурсивний процес.*

Особливу увагу приділено осмисленню зворотного зв'язку як механізму гомеостазу, саморегуляції та адаптації політичної системи, а також аналізу ролі символічних кодів у забезпеченні легітимності, формуванні політичної

ідентичності та соціалізації громадян. Цей зворотний зв'язок забезпечує гомеостаз, резилієнтність і передбачуваність політичної дії в умовах інформаційної турбулентності. У цифрову епоху політична комунікація набуває нових характеристик – вона стає дискурсивно-подієвим простором, де політичне не лише репрезентується, а й продукується в медіа- та цифрових середовищах. Стаття аргументує необхідність переосмислення політичної системи як відкритої, динамічної комунікативної мережі, у якій владні рішення виникають у результаті складної взаємодії сигналів, смислів та інтерпретацій у просторі політичного дискурсу.

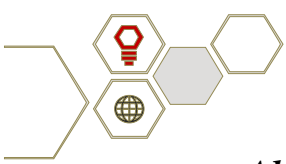
Результати дослідження поглиблюють теоретичне розуміння політичної комунікації як політологічної категорії та відкривають перспективи для вивчення резилієнтності та життєздатності демократичних політичних систем в умовах швидких інформаційних трансформацій і цифрових викликів сучасності.

Ключові слова: політична комунікація, онтологія політичного, політична система, канали комунікації, зворотній зв'язок, комунікативна мережа.

Ontological Status of Political Communication in the Modern Political System

Postol Olena

Doctor of Political Sciences, Professor,
Professor at the Department of Political Science
and General Legal Disciplines,
National University «Zaporizhzhia polytechnic»,
64 Universytetska Street, Zaporizhzhia, Zaporizhzhia Region,
69063, Ukraine,
E-mail: elevpostol2017@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-4603-8955>

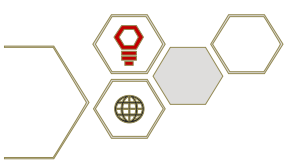
Abstract. *The article presents a philosophical and political analysis of the ontological status of political communication within the modern political system. The author argues that political communication is not a secondary tool of power or a mere channel for information transmission but a fundamental form of political being that ensures the existence, self-reproduction, and transformation of the political order in the information age. The study employs an interdisciplinary methodology combining systemic, cybernetic, phenomenological, and poststructuralist approaches, viewing communication as a complex symbolic-discursive process.*

Particular attention is paid to feedback as a mechanism of homeostasis, self-regulation, and adaptation of the political system, and to the role of symbolic codes in ensuring legitimacy, shaping political identity, and socializing citizens. This feedback ensures homeostasis, resilience, and the predictability of political action under conditions of informational turbulence. In the digital era, political communication gains new features, becoming a discursive-event space where the political is not only represented but produced within media and digital environments. The article argues for rethinking the political system as an open, dynamic communicative network where governance decisions emerge from the complex interaction of signals, meanings, and interpretations in political discourse.

The findings deepen the theoretical understanding of political communication as an ontological category and open new perspectives for studying resilience and viability of democratic systems amid rapid informational transformations and digital challenges.

Keywords: *political communication, ontology of the political, political system, communication channels, feedback, communicative network.*

Постановка проблеми. Дослідження онтологічного статусу політичної комунікації в політичній системі можуть мати значущу теоретичну й практичну цінність як для академічного середовища, так і для політичної практики. З одного боку, такі результати здатні сприяти подальшому розвитку політичної теорії,

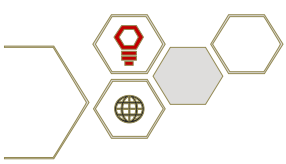
зокрема в напрямі концептуалізації політичної комунікації як основи функціонування політичної системи. Це, у свою чергу, дозволяє поглибити розуміння природи політичного процесу в умовах постіндустріального, інформаційного та мережевого суспільства.

З іншого боку, практичне значення дослідження полягає у формуванні аналітичної основи для діагностики кризових явищ у політичній комунікації – таких як популізм, політична маніпуляція, дезінформація. Розмивання легітимності влади, комунікативна ізоляція громадян від процесу ухвалення рішень тощо.

У контексті сучасних вимог науки актуалізується міждисциплінарна тенденція, інтегруючи підходи політичної філософії, соціальної теорії, кібернетики, комунікативістики та когнітивних наук. Це забезпечує комплексне бачення політичної комунікації як складного, саморефлексивного та динамічного феномену.

Більше того, ця проблема тісно пов'язана з низкою актуальних практичних викликів: маніпулювання громадською думкою через цифрові платформи, ерозію довіри до політичних інституцій, поляризацією та фрагментацією публічного дискурсу, а також пошуком нових форматів політичної участі й деліберації в умовах інформаційної комунікації має не лише теоретичне, а й прикладне значення – оскільки дає змогу глибше зрозуміти підвалини політичного порядку та механізми його стабілізації або дестабілізації в умовах сучасної складної й динамічної соціально-політичної дійсності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політична комунікація, згідно з визначенням Г.Почепцова [1], є обміном інформацією між суб'єктами політичного життя, що сприяє формуванню установок, цінностей та моделей політичної участі. Цей процес є більше ніж сума меседжів та каналів – він охоплює семіотичні, соціально-психологічні та інституційні відносини, що формують легітимність публічної влади. За С. Денесюком ефективний міждержавний політичний діалог передбачає наявність двостороннього каналу, спільного дискурсивного поля, а також незалежного посередника-гаранта. В

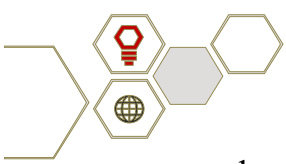
умовах гібридної війни та поширення ІКТ, на перший план виходить здатність держави вести не лише стратегічну, а й тактичну інформаційну боротьбу.

Стратегічна комунікація органів влади, як підкреслюють Н.Грабовенко, О.Михайлова [3], повинна враховувати потребу в прозорості, відкритості, двосторонньому зворотному зв'язку. До показників ефективності комунікації належать: зміцнення довіри до інституцій, зростання громадянської участі, мобілізація в умовах надзвичайної ситуації. Михайлова О. вказує, що успішна комунікація органів влади передбачає: зменшення невизначеності, підвищення довіри, активну взаємодію з медіа, фідбек з боку аудиторії, внутрішні комунікаційні налагодження.

Досвід української політичної комунікації у кризові періоди, як зазначає Ю.Шмаленко [4], свідчить про здатність держави через мультиканальну стратегію транслювати національну ідентичність, мобілізувати громадянське суспільство та репрезентувати політичні цінності на зовнішній арені.

Інституційну роль політичної комунікації в демократичній системі розглядає в своїх роботах Л.Макаренко [5]. Політична комунікація – системоутворюючий елемент демократичного політичного режиму, що забезпечує циркуляцію інформації між владними інституціями та громадянським суспільством. У статті 2014 року Л. Макаренко підкреслює, що комунікація – це інструмент легітимації влади та канал репрезентації інтересів громадян, що забезпечує адаптацію політичної системи до змін середовища. У публікації 2016 року [6] авторка акцентує на теоретичних підходах до вивчення політичної комунікації: системному, інституціональному, функціональному та елітарному.

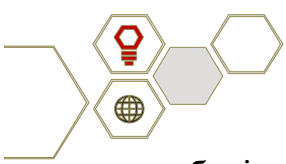
У фокусі дослідження К.Лукач [7] політична комунікація в умовах кризової трансформації політичного режиму (Євромайдан 2013-2014 рр.). Лукач К. аналізує дезінтеграцію традиційних каналів влади, підкреслюючи зростання ролі мережевої комунікації та громадянської журналістики. Автор визначає комунікацію як фактор мобілізації протестного потенціалу як медіатора між політичним полем і вулицею. Дослідження М.Мозер [8] акцентує увагу на мовленнєвих практиках у політичному дискурсі – тактиках, стилях, наративах,

що формують спільну думку. Політична комунікація розглядається як маніпулятивний інструмент, що використовує риторичку, емоційні апеляції, символіку. Політичне лідерство як комунікативна конструкція, що залежить від ефективності політичного меседжу знаходилося у центрі досліджень М.Морарь [9]. Партійні лідери сприймаються як носії політичного бренду, а їхня комунікація – як засіб формування електорального образу. Визначається важливість емоційного інтелекту, стратегій персоналізації, нейро-комунікації у сучасному політичному процесі.

У монографії «Специфіка комунікативних впливів в соціокультурному просторі» [10] представлено найбільш актуальні теоретичні й практичні питання комунікації соціокомунікативних процесів, їх взаємодій в часі й просторі, подано інтердисциплінарний підхід до вивчення комунікативних впливів. У демократичних суспільствах, як зазначає І.Проноза [11], політична комунікація носить двосторонній характер і високий рівень відкритості та прозорості, що дозволяє суспільству здійснювати соціальний контроль за діяльністю владних структур і політичних інститутів. В наукових колах зазначають, що саме відкритість і двосторонність політичної комунікації характеризують поняття «уряд громадської думки», що відображає демократію як зворотній інформаційний взаємообмін між владою і громадянами, державою і суспільством [12].

Українська дослідниця Л.Хорішко [13] розглядає стратегічні комунікації як складову державної політики, спрямованої на формування позитивного іміджу України на міжнародній арені, консолідацію суспільства, протидію дезінформації та впливу російської пропаганди. Особливу увагу приділено викликам і трансформації стратегічних комунікацій після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році. Авторка статті «Процесуальна модель політичної комунікації в умовах інтернет-простору» [14] пропонує адаптовану процесуальну модель політичної комунікації, яка враховує специфіку функціонування політичного дискурсу в умовах цифрового середовища. В

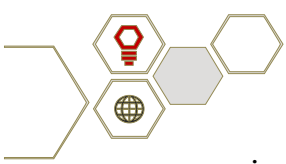

роботі зроблено акцент на зміні ролей учасників політичного процесу – політиків, медіа, громадськості – та посиленні горизонтальних комунікацій.

На думку Ю. Лисенка та Ю. Манелюка [15] в умовах гібридних війн і загострення інформаційних протистоянь політична комунікація дедалі частіше використовує маніпулятивні технології як інструмент впливу на громадську свідомість. Вони підкреслюють, що маніпуляція в сучасному інформаційному середовищі стає системним елементом політичної взаємодії, що вимагає критичного переосмислення її етичних, правових та комунікативних меж.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри зростання наукового інтересу до політичної комунікації, низка фундаментальних аспектів її онтологічного статусу в межах політичної системи залишається не достатньо розробленою. Насамперед це стосується таких питань, як: якою мірою політична комунікація виконує функцію не лише інструменту, а саме конститутивного чинника буття політичної системи; як співвідносяться поняття комунікації, інформації, дискурсу та влади в онтологічному контексті політичного процесу; у який спосіб комунікація впливає на збереження ідентичності політичної системи в умовах швидкоплинних інформаційних змін. Причини недостатньої уваги до цих аспектів криються у домінуванні емпіричних та прагматичних підходів до аналізу політичної комунікації, які зосереджуються переважно на вимірювання ефективності медіавпливу, аналізі електоральної поведінки або маніпулятивних технік. Таким чином, запропоноване дослідження не лише заповнює наявні теоретичні прогалини, а й забезпечує нове бачення політичної комунікації як основоположного елементу політичного буття.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є теоретико-методологічне обґрунтування онтологічного статусу політичної комунікації як базового елементу існування та функціонування політичної системи, з урахуванням сучасних трансформацій політичного процесу в умовах інформаційного суспільства. Для досягнення цієї мети передбачається вирішення таких наукових завдань: розкриття характеристики політичної

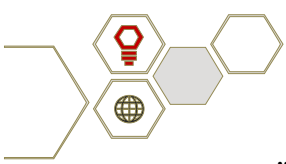

комунікації в контексті її онтологічного значення для політичної системи; аналіз ключових підходів розуміння політичної комунікації в політичній та системній теорії; визначити роль політичної комунікації як механізму структурної стабільності, адаптації й самоорганізації політичної системи. А отже, стаття спрямовано на поглиблення теоретичного розуміння природи політичної комунікації та формування методологічного підґрунтя для її подальших досліджень на міждисциплінарному полі сучасної політичної науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційно-комунікаційна революція кінця ХХ -початку ХХІ століття радикально змінила уявлення про просторово-часову організацію соціального буття. Віртуалізація політичного простору, яку можна описати скрізь призму постструктуралістської координатної сітки, актуалізує миттєвість і локальність, фіксуючи комунікативні імпульси у точці «тут і тепер». Це створює ефект імплузії політичного часу, де минуле втрачає силу легітимації, а традиційні канали передавання політичних сенсів – свою авторитетність.

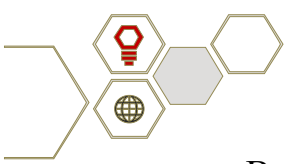
У новітньому соціальному контексті, як слушно зазначає І.Левченко: «...варіативність і селективність дій учасників інституціалізованого суспільства, проблема стійкого існування в світі, що змінюється, його невизначеність, мінливі обставини, перманентна трансформація структур, зв'язків і відносин, забезпечення взаємодії всієї системи соціальних інститутів наполегливо вимагають нового усвідомлення загальності та універсальності соціальної комунікації» [16, с.261]. В теорії політики плідною виявилася системна концепція, яка розглядає політичну систему як підсистему загального соціального організму, орієнтовану на авторитарний розподіл цінностей у суспільстві. Такий підхід уособлює синтез соціологічного функціоналізму й кібернетики. Політична система є відкритою, саморегульованою структурою, що взаємодіє із зовнішнім середовищем завдяки зворотному зв'язку – через вимоги та результати, які спричиняють циклічну адаптацію до динамічних змін.

У сучасному вимірі політичної комунікації особливо актуальним є кібернетичний підхід, який акцентує на принципі гомеостазу – тобто здатності

складної соціально-політичної системи підтримувати динамічну рівновагу в умовах інформаційних флуктуацій. Такий підхід дозволяє проаналізувати ефективність політичної системи крізь призму її реакції на імпульси середовища. Макропоказниками політичної асинхронності можуть виступати: непрозорість виборчих процесів, закритість елітного рекрутування, контроль мас-медіа, домінування єдиної ідеології. Середовище, в якому функціонує політична система, є багаторівневим і включає як інтерасоціальні (екологічні, культурні, економічні, демографічні), так і екстрасоціальні компоненти (міжнародні відносини, глобальні інформаційні поля). Погоджуємося з Резановою Н. та Волобуєвим В., які зазначають що «для того, щоб політична система ефективно функціонувала як стандартна модельна система, всі її компоненти повинні мати певну узгодженість і виконувати стандартизовані функції з певними входами й виходами – гомеостаз. У модерних інформаційних технологіях це означає, що є певні порти, які підключаються і подають сигнали на вході. Тоді на виході ви отримуєте передбачуваний результат» [17, с.33-34]. Це забезпечує політичну передбачуваність і керованість системи в умовах складного середовища. Відтак політичну систему слід розглядати не лише як ієрархію влади, а як процесуальний механізм - безперервний обмін комунікативними актами між владними суб'єктами і громадянським суспільством. Комунікація в цьому випадку виконує функцію символічного посередника, що не лише передає, а й трансформує смисли.

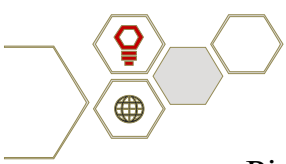
У цьому ключі концепція політичної культури, на думку, О. Рудакевича, набуває значення культурного каналу політичної соціалізації: «Взаємодія на основі політико-культурних елементів – це і зацікавлений обмін культурними цінностями між членами нації, і цілеспрямований вплив творців культури та органів влади на народ з метою формування певного типу політичної культури, і творче наслідування світоглядних рис і поведінки національних героїв, авторитетних політиків та громадських діячів. У більшості випадків суб'єкт політичної культури не адресує політико-культурну інформацію конкретним суб'єктам і не вимагає реакції на неї певним чином» [18, с.52].

В рамках трансформації політичної комунікації у цифрову епоху спостерігається низка визначальних тенденцій, які істотно змінюють парадигму взаємодії між владою та громадськістю. Передусім йдеться про експансію глобального інформаційного середовища, зумовлену розвитком цифрових інфраструктур, що сприяє подоланню просторово-часових обмежень у політичному дискурсі. Цифровізація комунікацій зумовлює формування нових форм публічної політики, зокрема політичної віртуалізації, в межах якої комунікативна взаємодія дедалі більше набуває посередкованого, символічного характеру. Політичні актори – як внутрішньосистемні, так і транснаціональні – все частіше діють у полі імітаційних структур, де реальність формується через інтерпретаційні рамки, створювані цифровими каналами комунікації. У цьому контексті інформаційно-комунікаційне середовище постає не лише як канал передавання повідомлень, а як ключовий чинник конфігурації соціально-політичного простору. «Розвиток інформаційно-комунікаційного простору вносить нові аспекти в соціальне спілкування, робить можливим виникнення нових соціальних спільностей і суб'єктів соціальної дії» [19, с.252].

В політологічному вимірі комунікативна модель політичної системи концептуалізує останню як складний механізм соціального управління, який функціонує на основі постійного інформаційного обміну та зворотного зв'язку. Структурно ця модель складається з чотирьох взаємопов'язаних підсистем: прийому, фільтрації, ухвалення рішень і реалізації. Така схема функціонування політичної влади має кібернетичний характер і передбачає адаптивну реакцію системи на імпульси з внутрішнього та зовнішнього середовища.

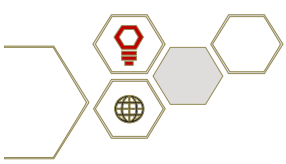
Значення механізму зворотного зв'язку в політичному управлінні важко переоцінити – саме він забезпечує гомеостаз системи, її спроможність до самоорганізації та самокорекції. У межах комунікативної динаміки він виконує роль стабілізатора, завдяки якому політична система набуває резилієнтності – здатності протистояти зовнішнім викликам без втрати функціональної цілісності.

Рівень ефективності комунікації у межах політичної системи визначається не лише якістю інформаційних потоків, а й глибиною культурно-символічних кодів, закріплених у колективній пам'яті суспільства. Комунікативна ефективність формується на основі кумулятивного досвіду та здатності до інтерпретації і трансформації політичних смислів. Її ефективність варіюється від абсолютної - коли суспільна думка повністю узгоджується із даним політичним меседжем – до нульової, коли домінує автономне прийняття рішень без зовнішнього впливу. У реальності більшість політичних практик перебувають між цими полюсами, а оцінка ефективності потребує врахування численних змінних: медіа-ефектів, соціального контексту, рівня мобілізації громадськості та різних непередбачуваних факторів.

На тлі викликів з якими стикається демократія в XXI сторіччі, зростає попит на адаптивні політичні моделі, виникає потреба в переосмисленні інституційної архітектури демократії. Здатність системи до саморефлексії, відкритості до трансформацій та демократичних інновацій є умовою її життєздатності. Це передбачає не лише збереження класичних цінностей демократії (свобода, рівність, права людини), а й запровадження нових форм політичної участі, зокрема через цифрові технології, е-петиції та децентралізовані платформи.

Таким чином, модернізація політичної системи повинна ґрунтуватися на принципах гнучкості, відкритості до зворотного зв'язку та інституційної інноваційності. «Змістові складники інформаційного потоку демонструють наявність сталих тематичних структур, навколо яких організовані медійні повідомлення. Їхня тематична домінанта означає приналежність до однієї із проблем, які регулярно висвітлюються в мас-медіа. В загальному розумінні, зміст політичного дискурсу визначається як такий, що концентрується навколо деякого опорного концепту – головної теми дискурсу, концептосфери. В медійній політичній сфері такою дискурсною темою є пріоритетна проблематика, яку висвітлюють мас-медіа у певний період часу» [8, с. 144]. Політична система яка прагне зберегти легітимність у мінливому світі, тому

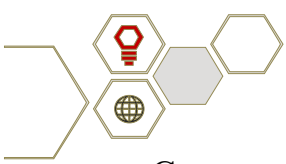

мусить володіти здатністю до структурно-функціональної трансформації, з одного боку – шляхом внутрішньої перебудови, а з іншого – шляхом впливу на зовнішнє середовище. Це передбачає активне включення до глобального політичного процесу, мобілізацію громадянського суспільства та постійне оновлення механізмів політичної комунікації як ключової ланки управління. «Кожна політична система розгортає власну мережу політичної комунікації відповідно до своїх можливостей. Ця мережа розвивається одночасно з політичними структурами. Однак існує безпосередній зв'язок між рівнем економічного розвитку та рівнем розвитку структур політичної комунікації. Останній визначається як технічним рівнем передавання інформації, так і базовою ідеологією політичної системи» [9, с. 144].

Висновки. Інформаційно-комунікаційна революція кінця ХХ – початку ХХІ століття докорінно змінила принципи функціонування політичної системи, спричинивши віртуалізацію політичного простору та трансформацію традиційних каналів комунікації. У результаті просторово-часова структура політичного буття зазнала суттєвих змін: актуалізувалися локальність, моментальність та символічність політичної взаємодії. Це послаблює авторитет усталених форм легітимації влади та вимагає нових механізмів конструювання політичного порядку. Узагальнення класичних і сучасних підходів засвідчує, що політичну систему доцільно розглядати як відкритий, адаптивний комунікативний механізм, який функціонує через зворотний зв'язок із середовищем. Цей зворотний зв'язок забезпечує гомеостаз, резилієнтність і передбачуваність політичної дії в умовах інформаційної турбулентності.

Ефективність політичної комунікації визначається не лише якістю інформаційних потоків, а й глибиною соціокультурних змістів, які вона передає та відтворює. У цифрову епоху ця ефективність дедалі більше залежить від здатності системи до саморефлексії, інституційної інновації та відкритості до нових форм участі.

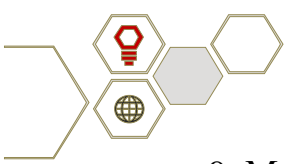
Отже, політична комунікація в такому вимірі постає не просто засобом передавання рішень, а засадничим механізмом творення політичної реальності.

Саме оновлення комунікативної інфраструктури, впровадження цифрових технологій та посилення інституційної спроможності до зворотного зв'язку стають визначальними чинниками життєздатності та легітимності демократичних політичних систем у XXI столітті.

Список використаних джерел

1. Почепцов Г.Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття : монографія. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.
2. Денисюк С. Г. Політична комунікація як чинник трансформації політичної системи України. Технологічні виміри політичної комунікації : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2022. С. 99-116.
3. Грабовенко Н. В., Михайлова О. Г. Комунікації в публічному управлінні: стратегічний аспект. *The scientific paradigm in the context of technological development and social change : scientific monograph*. Part 1. Riga (Latvia), 2023. С. 407–435.
4. Шмаленко Ю. І. Ефективні комунікативні стратегії в конфліктних ситуаціях. *Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. проф. М. Р. Аракеляна. Одеса : НУ «ОЮА», 2024. С. 208–213.
5. Макаренко Л. П. Політична комунікація як визначальна складова демократичної політичної системи. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 82. С. 425–430.
6. Макаренко Л. П. Теоретичні засади аналізу ролі політичної комунікації в сучасній політичній системі. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 110. С. 339–343.
7. Лукач К. В. Політична комунікація в умовах кризи (на прикладі подій в Україні кінця 2013 р.–початку 2014 р.). *Держава та регіони*. 2018. №3. 116-120.
8. Мозер М. Комунікативні тактики та стратегії в політичному дискурсі. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2020. Т. 12, № 1. С. 141–146. DOI: <https://doi.org/10.15421/352016>

9. Морарь М. В. Політична комунікація як чинник ефективної діяльності партійних лідерів: теоретико-методологічний аспект. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 151 (3). С. 43–47
10. Специфіка комунікативних впливів у соціокультурному просторі: монографія / за заг. ред. В. І. Башманівського. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 461 с.
11. Проноза І.І. Роль політичних комунікацій у сучасному інформаційному просторі. *Науковий журнал «Політикус»*. 2021. Випуск 3. С. 58-63
12. Бондар Г.Л. Комунікативна політика в діяльності державного службовця : монографія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 300 с.
13. Хорішко Л.С. Стратегічні комунікації України в умовах російсько-української війни. *Російсько-українська війна (2014-2022): історичні, політичні, культурно-освітні, релігійні, економічні та юридичні аспекти: наукова монографія*. Рига, Латвія: «Baltija Publishing», 2022. С. 1069-1077.
14. Тесфайє Л.А. Процесуальна модель політичної комунікації в умовах інтернет-простору. *Науковий журнал «Політикус»*. 2021. Випуск 4. С. 58-63.
15. Лисенко Ю.В., Манелюк Ю.М. Маніпулювання як складова політичної комунікації в умовах інформаційних протистоянь. *Науковий журнал «Політикус»*. 2024. Випуск 1. С. 67-72.
16. Левченко І. Соціальна комунікація як важлива складова інформаційно-комунікаційного простору. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2022. Вип. 14. С. 253-265.
17. Резанова Н. О., Волобуєв В. В. Принципи системного підходу в аналізі політичної системи суспільства. *Politicus*. 2024, № 3. С. 32–39.
18. Рудакевич О. Комунікативна модель національної політичної культури. *Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Політологія. Соціологія. Філософія*, 2010. Вип. 14. С. 49–52.
19. Дубас О.П. Інформаційно-комунікаційний простір: культурно-політичні детермінанти: монографія. Київ: Генеза, 2011. 256 с.